

Tiếp tục đổi mới phương pháp dạy học ở Học viện Hậu cần trong giai đoạn hiện nay

Cao Quang Vị*

*Trung tá. Khoa Quân nhu, Học viện Hậu cần

Received: 18/5/2024; Accepted: 27/5/2024; Published: 03/6/2024

Abstract: Both theory and practice show that once the objectives and content of teaching have been determined, the teaching method plays a decisive role in the quality of education. Recognizing the significant importance of this, the issue of innovating teaching methods and promoting the active participation of students in studying and researching subjects has always been valued and concerned by the leadership and commanders at all levels of the Military Academy of Logistics. This is a "breakthrough" step that directly enhances the quality of the Academy's education and training, contributing to the implementation of the motto "The school's training results are the unit's combat readiness capability."

Keywords: Innovation, teaching methods, Military Academy of Logistics

1. Đặt vấn đề

Trong Nghị quyết Đại hội Đảng bộ Học viện Hậu cần lần thứ XXII đã chỉ rõ, việc thực hiện đề án đổi mới phương pháp dạy học được đánh giá là có những thành công và nỗ lực nhất định. Khâu giảng bài có sự chuyển biến tích cực, tính nêu vấn đề, tính tư tưởng và tính thực tiễn..., ở các bài giảng của nhiều giảng viên được thể hiện ngày càng rõ nét hơn. Đặc biệt, tính trực quan trong các bài giảng có chuyển biến đáng kể: từ kế hoạch giảng, đến nội dung bài của giảng viên được thể hiện ngày càng đầy đủ, cụ thể, làm cho các bài giảng sinh động, hấp dẫn. Tuy nhiên, bên cạnh những thành công và nỗ lực đó, còn có mặt hạn chế trong đổi mới phương pháp dạy học của giảng viên và tính tích cực của học viên trong học tập các môn như: sự chuyển biến về phương pháp dạy học chưa mạnh, chưa vững chắc, chưa thực sự đáp ứng trình độ đào tạo bậc đại học, sau đại học; tính chất dạy học chưa thoát khỏi lối chuyển tải một chiều; phương pháp học tập của học viên chưa thích ứng với phương pháp dạy học, còn biểu hiện thụ động, thiếu đào sâu suy nghĩ, ít đọc tài liệu tham khảo, chưa chủ động tìm tòi khám phá, tự khái quát nội dung lý luận và liên hệ với thực tế.

2. Nội dung nghiên cứu

2.1. Thực trạng đổi mới phương pháp dạy học và học tập ở Học viện Hậu cần

Trước hết, phương pháp dạy học của đội ngũ giảng viên còn lạc hậu, chậm đổi mới, nặng về nhồi nhét, áp đặt kiến thức. Người dạy vẫn đóng vai trò "thợ giảng" nhiều hơn là truyền thụ kinh nghiệm và tồn tại thói quen độc thoại, thuyết trình cho học viên hiểu những gì mình có, thông qua nghiên cứu tài liệu, giáo

trình và kinh nghiệm thực tiễn xã hội, quân sự, hậu cần; không coi trọng sự tìm kiếm, khám phá của học viên dưới sự điều khiển, hướng dẫn của giảng viên. Bên cạnh đó, hình thức thi, kiểm tra và đánh giá kết quả học tập của học viên chưa phù hợp, chưa thực chất tạo nên sức ép tâm lý căng thẳng cho người học. Việc xây dựng nội dung các đề thi, kiểm tra vẫn theo kinh nghiệm truyền thống, yêu cầu học viên ghi nhớ, phân tích nội dung vấn đề học tập là chính, sự liên hệ vận dụng thực tiễn chỉ là thứ yếu. Các kết quả nghiên cứu cải tiến cách xây dựng đề thi vẫn chưa được áp dụng nhiều.

2.2. Một số giải pháp đổi mới phương pháp dạy học và học tập ở Học viện Hậu cần hiện nay

Quán triệt chủ trương và giải pháp phát triển giáo dục - đào tạo trong giai đoạn mới của các nhà trường quân đội về đổi mới nội dung và phương pháp dạy học, nâng cao chất lượng đào tạo cán bộ quân đội về bản lĩnh chính trị, kiến thức và năng lực hoạt động thực tiễn, coi trọng vai trò chủ động của người học, phát huy năng lực sáng tạo trong cách tiếp thu và vận dụng tri thức vào cuộc sống; phát triển ở người học năng lực tự học, tự nghiên cứu, tự đánh giá, chúng ta cần có kế hoạch cụ thể để thay đổi phương pháp giảng dạy cho từng môn học, bậc học; mạnh dạn giảm bớt giờ lên lớp, tăng thời gian tự học, thời gian ôn luyện, thảo luận chuyên đề, tạo điều kiện áp dụng các công nghệ dạy học hiện đại, phương pháp dạy học tiên tiến. Việc phát huy tính tích cực của học viên trong học tập nghiên cứu các môn học, đưa vấn đề đổi mới phương pháp dạy học phát triển theo chiều sâu, thực sự là khâu "đột phá" nâng cao chất lượng giáo dục - đào tạo của Học viện.

Một là, đội ngũ giáo viên các khoa, đặc biệt là các khoa chuyên ngành, chuyển dần từ vai trò truyền thụ kiến thức một chiều cho học viên sang vai trò người tổ chức, điều khiển, hướng dẫn và giúp đỡ học viên tự chiếm lĩnh kiến thức trong giáo trình, tài liệu

Đối với những vấn đề học tập chưa có trong giáo trình, cần giới thiệu cho học viên dưới dạng bài giảng chuyên đề, nhằm buộc họ phải đọc, suy nghĩ, khái quát và trình bày vấn đề. Bước đầu nên vận dụng cách dạy học mới ở một số khoa chuyên ngành, môn học, vừa triển khai vừa rút kinh nghiệm, khi có các điều kiện đảm bảo sẽ mở rộng phạm vi áp dụng sang các đối tượng khác. Trước đây, để thoát khỏi sự ngự trị trì trệ của phương pháp dạy học cổ truyền, các nhà giáo dục phương Tây đều mong muốn tìm con đường cách tân phương pháp. Tiêu biểu có J.Dewey với quan điểm: “Học sinh là mặt trời xung quanh nó quy tụ mọi phương tiện giáo dục”, đã cho rằng dạy học không chỉ là công việc truyền thụ một khối kiến thức, mà còn là sự phát triển một số kỹ năng cho người học. Vào những năm 50 của thế kỷ XX, ở Mỹ đã xuất hiện thuật ngữ “Công nghệ dạy học” (Educational Technology), quan niệm cho rằng công nghệ dạy học là sử dụng các phương tiện kỹ thuật vào mục đích dạy học. Năm 1984, UNESCO đã đưa ra quan niệm: công nghệ giáo dục là một tập hợp gắn bó chặt chẽ những phương pháp, phương tiện kỹ thuật học tập và đánh giá được nhận thức và sử dụng tùy theo những mục tiêu đang theo đuổi, có liên hệ với nội dung giảng dạy và những lợi ích của người học, đối với người sử dụng một công nghệ giáo dục thích hợp có nghĩa là biết tổ chức quá trình học tập và đảm bảo sự thành công của quá trình đó. Tuy nhiên, chúng ta cần có thái độ khách quan và vận dụng phù hợp các quan điểm này.

Hai là, nội dung thi, kiểm tra môn học cần được đổi mới theo hướng buộc người học huy động năng lực tư duy lý luận, vận dụng tổng hợp kiến thức để giải quyết vấn đề đặt ra một cách sáng tạo

Từng khoa chuyên ngành, nên nghiên cứu xây dựng các đề thi hỗn hợp và sử dụng trong thi, kiểm tra học phần, thi hết môn và thi tốt nghiệp quốc gia. Bởi vì, nội dung các đề thi, kiểm tra có tác động chi phối mạnh mẽ đến tính tích cực và phát triển tư duy sáng tạo của người học. Nếu nội dung các đề thi, kiểm tra yêu cầu học viên ghi nhớ và phân tích vấn đề học tập là chính, tất yếu họ sẽ học thuộc lòng và ghi nhớ máy móc kiến thức để trả thi. Nếu nội dung các đề thi, kiểm tra được xây dựng theo kiểu hỗn hợp, sẽ buộc học viên phải dựa vào nền tảng kiến

thức lý luận (những vấn đề cơ bản, trọng yếu của môn học, bài học) để phân tích, đánh giá thực trạng vấn đề đó và đề xuất những biện pháp của cá nhân, nhằm cải tạo, phát triển thực tiễn đơn vị, quân đội. Cùng với sử dụng các đề thi hỗn hợp, cần thay đổi cách đánh giá, chấm bài thi, kiểm tra của học viên. Chỉ đánh giá ở mức khá và giỏi khi bài làm thể hiện tư duy độc lập, sáng tạo của học viên trong phân tích đánh giá sâu sắc thực tiễn và đề xuất biện pháp có tính khả thi, sát với nội dung học tập, nghiên cứu... Việc xây dựng và sử dụng các đề thi hỗn hợp đó sẽ đánh giá toàn diện, khách quan và chính xác kết quả học tập của từng học viên, tránh học tủ, học vẹt và hiện tượng vi phạm quy chế thi, kiểm tra, đồng thời thúc đẩy độ hứng thú và tạo động lực phát huy tích cực của họ trong học tập các môn học.

Sử dụng một số hình thức đánh giá kết quả thi, kiểm tra như tự luận, trắc nghiệm, kết hợp tự luận với trắc nghiệm và hình thức thi vấn đáp. Đối với tự luận, để phát huy tính sáng tạo của người học, nên ra đề thi ở dạng mở. Đối với hình thức thi trắc nghiệm, ngoài việc bám sát nội dung, chương trình môn học, có thể mở rộng các kiến thức liên quan, nhưng vẫn bảo đảm tỉ lệ các câu hỏi dễ, trung bình, khó trong một đề thi. Đối với hình thức thi vấn đáp, thời gian chuẩn bị của người học khoảng 30 phút, thời gian trả lời khoảng 20 phút, giáo viên có thể hỏi các câu hỏi phụ để học viên nâng cao nhận thức, đồng thời rèn luyện khả năng thuyết trình. Sử dụng các hình thức thi, kiểm tra như trên, người học sẽ lĩnh hội được nhiều kiến thức hơn, khả năng tư duy, khả năng thuyết trình sẽ nâng cao hơn.

Ba là, phát huy cao độ tính tích cực, chủ động, độc lập, sáng tạo và năng lực tự học của học viên trong học tập, nghiên cứu

Các nhà giáo dục tiêu biểu trong mọi thời kỳ lịch sử đều đã khẳng định rằng dạy học mà không phát huy được tính tích cực nhận thức và tính độc lập nhận thức của học viên thì dạy học không có kết quả. Tìm tòi, nghiên cứu vận dụng các phương pháp dạy học phát huy tính tích cực nhận thức của người học là mục tiêu quan trọng, là sự phấn đấu không ngừng của các nhà giáo dục.

Thực hiện phương hướng này cần chú ý: phối hợp các kiểu, nhóm phương pháp dạy học cơ bản và các phương pháp cụ thể với nhau một cách tối ưu trong dạy học các môn học. Trong giảng dạy các môn chuyên ngành hậu cần, có thể sử dụng hợp lý kiểu phương pháp dạy học thuyết trình và kiểu phương pháp dạy học nêu vấn đề - nghiên cứu, hoặc giữa phương pháp

thuyết trình với phương pháp trực quan...

Đối với các loại môn học nói chung, cần tăng cường các phương pháp khác như bài tập thực hành, nghiên cứu vận dụng phương pháp trò chơi đóng vai, Graph dạy học, dạy học hợp tác..., nhằm tích cực hoá hoạt động nhận thức của học viên. Lôi cuốn học viên vào quá trình luyện tập, vận dụng những điều đã học vào xử lý các tình huống đa dạng của thực tiễn hoạt động quân sự. Bồi dưỡng cho học viên phương pháp tự học, tự nghiên cứu, thông qua dạy học các môn học các bộ môn cần hình thành cho học viên phương pháp nghiên cứu của môn học đó.

Để tiến hành nhận thức, lĩnh hội tri thức, kỹ năng theo mục đích dạy học thông qua hoạt động giảng dạy cả giáo viên, học viên phải nắm thật vững chắc những tri thức, kỹ năng đã được học ở nhiều môn học, nhất là môn học có liên quan trực tiếp tới chuyên ngành. Họ phải tự tổ chức quá trình nghiên cứu, tự tìm và đọc các tài liệu phục vụ cho nội dung mà chuyên ngành yêu cầu. Do chính nhiệm vụ nghiên cứu đòi hỏi mà học viên nắm vững hơn nội dung và phương pháp môn học, phương pháp tự học, phương pháp nghiên cứu khoa học một cách độc lập. Vì vậy, tổ chức tốt hoạt động tự học của học viên không chỉ làm cho học viên lĩnh hội được tri thức môn học mà còn có tác dụng to lớn kích thích học viên tự giác, phát triển năng lực cá nhân của họ.

Bốn là, kết hợp chặt chẽ các lực lượng sư phạm trong nhà trường để tìm kiếm những con đường, biện pháp nâng cao hiệu quả hoạt động giáo dục học viên về tinh thần, ý thức và thái độ trách nhiệm học tập

Đây là biện pháp quan trọng, nhằm tập hợp, liên kết các lực lượng tham gia quá trình giáo dục - đào tạo, tìm ra những con đường ngắn nhất, phương pháp giảng dạy, quản lý hay nhất, gắn chặt việc xây dựng động cơ học tập đúng đắn với rèn luyện, chấp hành các quy chế, quy định của nhà trường; tạo những điều kiện sư phạm thuận lợi để xây dựng tính tự giác trong rèn luyện phẩm chất nhân cách và phát huy tính tích cực của học viên trong học tập nghiên cứu các môn học, thực sự biến quá trình đào tạo thành quá trình tự đào tạo. Các hệ, tiểu đoàn quản lý học viên nên nghiên cứu tổ chức các hoạt động ngoại khóa bổ ích, có tác dụng động viên tinh thần, thái độ học tập của học viên; tổ chức các hội nghị chuyên đề, các buổi giao lưu, trao đổi phổ biến kinh nghiệm học tập, rèn luyện giữa học viên các trường và giữa các khoá học viên với nhau. Đồng thời, cần thường xuyên duy trì

phong trào thi đua học giỏi rèn nghiêm, biểu dương kịp thời những tập thể và cá nhân điển hình tiên tiến, xuất sắc trong học tập, rèn luyện, tạo nên bầu không khí đoàn kết, tin tưởng vươn lên và học hỏi lẫn nhau trong các tập thể học viên.

Đổi mới phương pháp dạy học có ý nghĩa cực kỳ quan trọng đối với quá trình dạy học nói chung và dạy học ở Học viện Hậu cần nói riêng. Phương pháp luôn luôn là sự quan tâm, chú ý, đầu tư nghiên cứu, tìm tòi, vận dụng của nhiều nhà khoa học, nhiều nhà sư phạm. Tuy nhiên, quá trình vận dụng và đổi mới phương pháp dạy học ở Học viện còn bộ lộ không ít nhược điểm, ảnh hưởng lớn đến chất lượng và hiệu quả giáo dục - đào tạo.

3. Kết luận

Ngày nay, trước sự phát triển và đòi hỏi của thực tiễn sự nghiệp công nghiệp hóa - hiện đại hóa đất nước, đòi hỏi của chất lượng nguồn nhân lực, đòi hỏi của nhiệm vụ xây dựng, bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa ngày càng cao, việc đổi mới phương pháp dạy học là một tất yếu luôn gắn liền với tầm quan trọng của giáo dục - đào tạo. Hơn nữa, đổi mới phương pháp dạy học là một quá trình khó khăn, phức tạp, cần có cơ sở khoa học, có định hướng, có bước đi, cách thức phù hợp với quân đội, với Học viện, với từng khoa chuyên ngành và từng đối tượng học viên. Việc thực hiện các biện pháp trên có ý nghĩa rất quan trọng. Song, nó cần được thực hiện trong một thể thống nhất, đồng thời kết hợp chặt chẽ với việc đổi mới các nhân tố khác của quá trình dạy học, đặc biệt là các nhân tố mục tiêu và nội dung dạy học. Có như vậy mới tăng cường được lực liên kết giữa các nhân tố này, giải quyết được những mâu thuẫn phát sinh giữa chúng, tạo ra được động lực thúc đẩy quá trình dạy học ở Học viện Hậu cần phát triển không ngừng.

Tài liệu tham khảo

- [1]. Học viện Hậu cần (2020), *Nghị quyết đại hội Đảng bộ Học viện Hậu cần lần thứ XXII*, Hà Nội.
- [2]. Bernd Meier - Nguyễn Văn Cường (2014), *Lý luận dạy học hiện đại*, NXB Đại học Sư phạm, Hà Nội.
- [3]. Nguyễn Thị Minh Phượng - Phạm Thị Thúy - Lê Viết Chung (2016), *Cẩm nang phương pháp sư phạm*, NXB Tổng hợp Thành phố Hồ Chí Minh, Hà Nội.
- [4]. Tổng cục Chính trị (1999), *Đổi mới phương pháp dạy học trong các trường đại học quân sự*, NXB Quân đội nhân dân, Hà Nội.
- [5]. Tổng cục Chính trị, (2003), *Lý luận dạy học đại học quân sự*, NXB Quân đội nhân dân, Hà Nội.